

Filmrealiteiten in Boekarest

Barend Wind

“Probeer geen stijl te hebben. Kopieer de realiteit. De stijl komt vanzelf voort uit je beperkte beeld van de werkelijkheid.” Deze uitspraak van de Tsjechische scriptschrijver Frank Daniel is een belangrijke inspiratiebron voor Roemeense regisseur Nae Caranfil. In de speelfilm ‘Filantropica’ uit 2002 portretteert hij een bij zijn moeder inwonende schrijver met een schamel inkomen. Wanneer de schrijver verliefd wordt op een materialistische vrouw die cadeaus van hem verlangd die hij met zijn kleine beurs niet kan betalen, wordt hij meegezogen in de onderwereld van de Roemeense hoofdstad Boekarest. Hoe verandert, door het zien van deze film, je beeld van de stad die het grauwe decor vormt van dit maatschappijkritische en diep amorele verhaal? Deze vraag zette Elisabeta Gabriela Ilie ertoe aan haar masterscriptie te schrijven over de wijze waarop filmbeelden onze kijk op de betekenis van een plek beïnvloeden.

Door de moderne media zien mensen kanten van het leven en plaatsen waarmee ze anders nooit in aanraking waren gekomen. Volgens Ilie moet de ruimte daarom op een nieuwe manier worden benaderd, gerepresenteerd en getheoretiseerd. In haar scriptie stelt ze discourses centraal en beziet hoe de realiteit van het witte doek en de ervaring van de realiteit ter plaatse met elkaar verweven zijn. Ze richt zich op één kant van deze verhouding en legt een aantal mechanismen bloot waarop filmbeelden de betekenis van een plek vormen. Ilie legde hiervoor 24 kennissen foto's voor van plaatsen uit de film ‘Filantropica’ en polste hun meningen. Daarna liet ze haar respondenten de film zien en ging met hen in gesprek over hun gedachten en gevoelens over deze plaatsen in Boekarest.

Uit haar onderzoeksfocus en opzet blijkt een voorliefde voor een symbolisch-interactionistische benadering. In een sterk, 32 pagina's tellend, theoretisch kader zet ze de relatie tussen media en de manier waarop mensen hun omgeving interpreteren uiteen. Hoe ontcijferen en interpreteren mensen de boodschap die de media de wereld insturen? Wat voor signalen gebruiken zij hierbij? Hoewel het theoretisch kader goed is onderbouwd, is het jammer dat Ilie zich nauwelijks afzet tegen andere literatuurstromingen. Door strak binnen haar eigen verklaringsmodel te blijven en het individuele centraal te stellen, lijkt ze meer structuralistische verklaringen te missen. Hoewel haar respondentenpopulatie een mooie mix is, is haar belangrijkste onderscheid tussen respondenten de band die ze met Boekarest hebben: bewoner, bezoeker of onbekende. Terwijl auteurs als Bourdieu ons leren dat een veelvoud aan structurele kenmerken zoals sociaal, economisch en cultureel kapitaal, mensen hun habitus bepaalt.

Het is interessant te zien dat de plaatsen uit de film voor sommige respondenten inderdaad een andere betekenis krijgen. Zo zijn er

bewoners die besluiten een ‘onveilig’ park uit de film voortaan te mijden. Hoewel Boekarest bij vrijwel alle respondenten het beeld oproept van grauweheid en viezigheid, blijken vreemdelingen hun beeld het meest naar beneden bij te stellen. Dit komt, verklaart Ilie, omdat mensen waarde toekennen aan plaatsen op basis van referenties in hun dagelijks leven. Voor de bewoners van Boekarest bevinden deze referenties zich binnen de stad. Zij houden ook de gezellige cafés en koffietentjes in hun achterhoofd.

Nog interessanter is de geestelijke worsteling van de vreemdelingen, die de auteur goed beschrijft. Ze hebben moeite hun beeld te toetsen aan ‘de werkelijkheid’ en stellen haar wedervragen als ‘zijn er echt zoveel honden en zwervers?’.

Boekarest roept het beeld op van grauweheid en viezigheid

Hieruit concludeert ze dat de alledaagse realiteit, met allerlei referentiebeelden, overlapt met de realiteit van het witte doek. Ervaringen uit beide realiteiten vormen de beleving van plaatsen.

Ilie bevestigt hiermee dat referentiekaders van mensen van groot belang zijn voor de manier waarop mensen plaatsen ervaren. Een interessant mechanisme, maar weinig spannend omdat de sociale context te veel buiten beeld blijft. Toch roept de scriptie een hoop vragen op voor geografen. In ‘Filantropica’ probeerde de regisseur de werkelijkheid weer te geven, maar hoe verandert het beeld van de Bijlmer na het zien van de stereotypische film ‘Alleen maar nette mensen’ of het beeld van Istanbul na het zien van de laatste James Bond? Welke groepen passen hun beeld van een plaats aan, en bij wat voor soort films? Verandert de ervaring van plaatsen? Zeker nu steden in toenemende mate aan productiehuisen betalen om, als citymarketing, het decor van een film te zijn, neemt de relevantie van dergelijk onderzoek voor de markt en de overheid toe.

Ilie, E.G. (2012) My Very own Bucharest: Building urban discourses through cinematic impressions and (lived-in) experiences. Masterthesis Socio-spatial analysis, Wageningen University.